

KITILÄN KUNTA

Neuvolan toimintaohjelma 2018-2023

1. TAUSTA	4
1.1. Kansanterveysasetuksen velvoitteet	4
1.2. Muut keskeiset valtakunnalliset määräykset ja ohjeet	5
1.3. Organisaatio ja kuntastrategia	5
1.4. Neuvolan palveluiden arvot ja toiminnallinen päämäärä	6
2. ASIAKKAAT JA HENKILÖSTÖ	
2.1. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto	6
2.1.1. Toiminta-ajatus ja henkilöstö	6
2.2. Neuvolatoiminta	8
3. TERVEYSTARKASTUKSET JA -NEUVONTA NEUVOLASSA	9
3.1. Äitiysneuvola	9
3.2. Perhevalmennus	9
3.3. Siirtyminen äitiysneuvolan asiakkuudesta lastenneuvolan asiakkaaksi	10
3.4. Lastenneuvola	10
3.5. Perhetyö	11
3.6. Siirtyminen lastenneuvolan asiakkuudesta kouluterveydenhuollon asiakkaaksi	11
4. KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLTO	11
4.1. Yleistä	11
4.2. Terveystarkastukset ja –neuvonta kouluterveydenhuollossa	12
4.3. Terveystarkastukset ja –neuvonta opiskeluterveydenhuollossa	13
4.4. Oppilaiden ja opiskelijoiden ensiapu ja sairaanhoito	13
4.5. Oppilashuoltotyö	14
4.6. Erityisopetus	14
4.7. Koulujen työolojen ja työympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden edistäminen, seuranta ja valvonta	14
5. SEKSUAALITERVEYSNEUVONTA	15
6. ERITYISEN TUEN TARPEEN TUNNISTAMINEN JA TUEN JÄRJESTÄMINEN NEUVOLASSA JA KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLLOSSA	15
6.1. Peruspalvelut kaikille lapsiperheille, yleinen tuki	17
6.2. Varhaisen ja tehostetun tuen palvelut neuvolassa, tehostettu tuki	17
6.3. Erityisen ja korjaavan tuen palvelut neuvolassa, erityinen tuki	17
6.4. Tarkastuksista pois jääneiden selvittäminen	18
7. AIKUISNEUVOLAN JA IKÄIHMISTEN TERVEYSPALVELUT NEUVOLASSA	18
7.1. Kansansairauksien hoito	19
7.2. Muistineuvola	19
7.3. Työttömien terveystarkastukset	19
7.4. Henkilöstön koulutus ja työn kehittäminen	20

8. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN SEURANTA	20
8.1. Kirjaaminen, tilastointi ja seuranta	20
8.2. Yhteistyötahot ja yhteistyön organisointi	20
8.3. Yhteistyö kansanterveystyössä	21
8.4. Yhteistyö päivähoiton ja varhaiskasvatuksen kanssa	21
8.5. Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa	21
8.6. Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa	22
8.7. Henkilöstön koulutus ja kehittäminen	22
8.8. Toiminnan ja tuloksellisuuden arviointi	22
8.9. Neuvolatyön haasteet	22
9. ALLE 18-VUOTIAAN SUUN TERVEYDENHOITO	24
9.1. Yleistä	24
9.2. Alakoulujen hoitojärjestelyt	24
9.3. Yläkoulun, lukion ja ammattioppilaitosten alle 18-vuotiaiden hoitojärjestelyt	24
9.4. Alle 18-vuotiaiden suun terveydenhoidon tavoitteet	25
10. Tiedottaminen	26

1. TAUSTA

Kittilän neuvolan toimintaohjelma pitää sisällään äitiys- ja lastenneuvolan, seksuaaliterveysneuvonnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä aikuis- ja ikäihmistenneuvolapalveluiden sekä alle 18-vuotiaan suun terveydenhoidon toimintaohjelman.

1.1 Terveystarkastuslain velvoitteet

Kansanterveyslaki ja -asetus velvoittaa kuntia ylläpitämään terveysneuvontaa. Neuvolatyön koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäisevän suun terveydenhuollon palvelujen järjestäminen perustuu erityistyöntekijäpalveluja lukuun ottamatta kansanterveyslakiin (66/1972) ja -asetukseen (380/2009). Asetus astui voimaan 1.7.2009, mutta kunnille annettiin aikaa järjestää 9 ja 10 § mukaiset terveystarkastukset 1.1.2011 mennessä. Asetus velvoittaa kuntia tarjoamaan kaikille perheille mahdollisuuden osallistua määräaikaan terveysneuvontaan ja muuttaa ohjeistuksiin liittyvät suositukset velvoitteiksi. Lisäksi se velvoittaa selvittämään perheen hyvinvointia haastattelulla ja tarvittaessa muilla menetelmillä. Asetuksen tavoitteena on tehostaa ehkäisevää toimintaa, sen suunnitelmallisuutta ja tasoa sekä saada palvelut kohtaamaan väestön tarpeet. Tavoitteena on lisäksi ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä ja vähentää alueellista eriarvoisuutta sekä tukea lasten, nuorten ja vanhempien osallistumista ja heidän mielipiteidensä kuulemistakin. Lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin ja tuen tarpeisiin tulee vastata mahdollisimman varhain kohdentaen voimavaroja syrjäytymisvaarassa oleviin sekä kehittämällä lasten terveyden ja hyvinvointiin liittyvien ongelmien hoitoon yksilöllisesti sovellettavat toimintatavat ja palveluketjut.

Terveystarkastuslain (1326/2010) 13§2 momentin mukaan kunnan on järjestettävä asukkailleen tarpeelliset terveystarkastukset heidän terveytensä ja hyvinvointinsa seuraamiseksi ja edistämiseksi. Terveystarkastusten tavoitteena on tukea työ- ja toimintakykyä, ennaltaehkäistä sairauksia sekä edistää mielenterveyttä ja elämänhallintaa. Iäkkäille kuntalaisille on terveystarkastuslain (1326/2010) 20§ mukaan järjestettävä hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä neuvontapalveluja. Neuvonnalla tulee tähdätä terveellisten elämäntapojen edistämiseen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisyyn. Niihin tulee sisältyä myös iäkkään kuntalaisen terveyden ja toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvien terveysongelmien tunnistamiseen ja varhaiseen tukemiseen liittyvää neuvontaa sekä sairaanhoitoon ja lääkehoitoon liittyvää ohjausta. Iäkkäiden neuvontapalveluita järjestettäessä tulee toimia yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa.

Kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Toimintaohjelmaa on rakennettu moniammatillisessa neuvola- ja koulutyöryhmässä ja ohjelmaa tehdessä on huomioitu lautakunnissa hyväksytyt Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Toimintasuunnitelmaa tarkistetaan vuosittain. Vuosittain laadittavan toimintakertomuksen avulla seurataan ja arvioidaan toteutuneen toiminnan tuloksia suhteessa toimintasuunnitelmassa esitettyihin tavoitteisiin.

1.2 Muut keskeiset valtakunnalliset määräykset ja ohjeet

Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen tuottaminen on kuntien tehtävä. Neuvolan palvelujärjestelmä on sosiaali-, terveys ja opetustoimen hallinnoima kokonaisuus peruspalveluita. Terveystieteidenhuollossa, päivähoitossa, opetustoimessa ja nuorisotoimessa annettavat palvelut ovat osaltaan myös ehkäisevää lastensuojelutyötä (Lastensuojelulaki 417/2007) ja sitä on peruspalveluiden tarjottava silloin, kun lapsi, nuori tai perhe ei ole lastensuojelun tarpeessa. Päivähoitolaissa (72/1973) taataan subjektiivinen päivähoito-oikeus kaikille alle kouluikäisille. Laki perusopetuslain muuttamisesta (642/2010) vahvistaa oppilaan oikeutta turvalliseen koulunkäyntiin, riittävään ja oikea-aikaiseen oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä osallisuuteen kouluyhteisön jäsenenä. Nuorisolaki (56/2009) määrittää kuntien tavoitteelliset nuorisopalvelut ja velvoittaa muodostamaan monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston. 1.5.2011 voimaan tulleen terveydenhoitolain (1326/2010) tavoitteena on vahvistaa perusterveydenhuoltoa, edistää terveyspalvelujen saatavuutta, tehokasta tuottamista ja kehittämistä. Lisäksi sen tavoitteena on vahvistaa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon saumatonta yhteistyötä ja asiakaslähtöisyyttä sekä potilaan ja asiakkaan asemaa. Valtioneuvoston asetus seulonnoista (1339/2006) määrittelee yhtäläiset periaatteet kaikille perusterveydenhuollossa tehtäville seulonnoille.

1.3 Organisaatio ja kuntastrategia

Kittilän kunnassa neuvolatoimintaan kuuluvat perhesuunnittelu-, äitiys-, lasten- ja aikuisneuvola sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto. Ennaltaehkäisevät terveyspalvelut on suunniteltu elämänkaarimallin mukaisesti. Kittilässä on perheteriimi, johon kuuluu kolme terveydenhoitajaa, perhetyöntekijä ja lääkäri. Perheteriimin työhön kuuluu äitiys-, lasten-, ehkäisy- ja matkailuterveysneuvonta, ennaltaehkäisevä perhetyö sekä terveyden edistämisen yhdyshenkilön tehtävät. Koulutiimiin kuuluu kaksi terveydenhoitajaa, koululääkäri, koulupsykologi ja koulukuraattori. Koulutiimin työhön kuuluu kouluterveydenhuollon lisäksi muun muassa oppilaiden ja opiskelijoiden ehkäisyneuvonta ja matkailijoiden terveysneuvonta. Aikuistiimiin kuuluu kaksi terveydenhoitajaa ja vastuulääkärit. Aikuistiimin työhön kuuluu muun muassa diabetes-, muistineuvola sekä aikuisväestön terveystarkastukset. Tiimien toiminta perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön kunnan eri toimijoiden kanssa. Ennaltaehkäisevät terveyspalvelut kuuluvat Kittilän kunnan perusterveydenhuollon vastuualueelle ja sosiaali- ja terveyslautakunnan alaisuuteen. Neuvolan esimies on johtava lääkäri. Avoterveydenhuollon palveluissa on vastaava neuvola- ja koululääkäri, heidän tehtävänä on koordinoita lääkärin työtä ennaltaehkäisevässä työssä.

Kittilän kunnan lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteena vuosina 2012-2016 on lapsen ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen ennaltaehkäiseviä palveluita kehittämällä. Lisäksi kunnan kaikilla toimialoilla turvataan sekä perhelähtöiset että vanhemmuutta tukevat palvelut. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä Kittilä on Suomen lapsiystävällisin kunta.

1.4 Neuvolan palveluiden arvot ja toiminnallinen päämäärä

Toimintaa ohjaavat arvot ovat:

- terveys ja hyvinvointi
- oikeudenmukaisuus
- oppiminen ja ihmisenä kasvaminen
- itsensä, toisten sekä ympäristön kunnioittaminen, välittäminen ja suvaitsevaisuus

Neuvolatoiminnan toiminnallisena päämääränä on yhteistyökäytänteiden ja palveluketjujen toimivuus sekä yhteinen toimintakulttuuri, jossa vahvuutena on eri vastuualueiden asiantuntijuus.

Neuvolapalveluiden yhteisinä tavoitteina on:

- Edistää lasten, nuorten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia.
- Tukea lasten ja nuorten myönteistä kasvua, kehitystä ja oppimista.
- Turvata lasten ja nuorten oikeus yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja tasavertaisuuteen.
- Aikuisten terveyden- ja hyvinvoinnin edistäminen.
- Kansansairauksien ennaltaehkäisy ja mahdollisimman varhainen hyvä hoito.

1. ASIAKKAAT JA HENKILÖSTÖ

2.1 Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, aikuisneuvola

2.1.1. Toiminta-ajatus ja henkilöstö

Perhepalvelujen palveluajatuksena on tarjota kittiläläisille lapsiperheille mahdollisimman kattavat ja monipuoliset palvelut omalla paikkakunnalla moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen Neuvolan tavoitteena on hyvinvoiva lapsi ja perhe. Lisäksi työn tavoitteena on edistää ja tukea lapsia ja nuoria heidän kasvussaan ja kehityksessään. Lisäksi pyritään tukemaan perheitä erilaisissa elämäntilanteissa mahdollisimman varhain, yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Työ perheiden kanssa perustuu luottamuksellisuuteen ja perheiden kunnioittamiseen sekä yksilölliseen kohtaamiseen.

Äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaina ovat kaikki näiden palveluiden piiriin kuuluvat. Kittilässä syntyy lapsia keskimäärin 65 lasta vuodessa. Lastenneuvolaikäisten määrä on lisääntynyt viime vuosina, Levin matkailukeskuksen kasvun ja kultakaivoksen tulon myötä.

Tämän päivän neuvolatyössä korostuu moniammatillisen yhteistyön merkitys. Kunnassa toimii Lapsiperheiden hyvinvointityöryhmä ja moniammatillinen opiskeluhuolto. Yksi suurista haasteista on saada moniammatillinen työ toimivaksi.

Aikuistiimin työntekijöillä riittää haasteita ennaltaehkäisevään työhön, koska Kittilässä kansatauteihin sairastavuus on aina ollut suurta. Aikuisneuvolatoiminta on vielä uutta ja toimintaa pyritään kehittämään, jotta se vastaisi kuntalaisten tarpeisiin.

	Asiakkaat v.2017	Terveystenhoitajat		Lääkärit	
		v.2017	Tarve	v.2017	Tarve
Äitiysneuvola					
Syntyneet Kittiläläiset	59	0,85	0,85	0,08	0,1
Lastenneuvolaikäisiä (0-6 vuotiaat)	475 (käynnit 2312)	1,4	1,4	0,12	0,3
Perhetyön asiakkaat	27 (254 käyntiä)				
Peruskouluikäisiä	626 (ilman esikoululaisia)	1,4	1,4	0,25	0,4
Toisen asteen oppilaita	165	0,6	0,6	sisältyy koululääkärin työaikaan	
Kutsuntatarkastukset	35				
Perhesuunnittelu	300	0,5	0,5	0,05	0,1
Joukkopapaseulonta	305 (232 käyntiä)				
Matkailuterveysneuvonta	200	0,2	0,2		
Diabetesasiakkaat	noin 450 (519 käyntiä)	1,0	1,2	vastaanoton lääkäri-resurssit	
Aikuis-, muisti-, -seniори neuvola asiakkaat ja työttömien terveystarkastukset	muisti n.130 asiakasta (294 käyntiä) omaishoitajat n. 120 (20 käyntiä) työttömät 77 106 asiakasta muut n. 250 käyntiä v.2017 n.900käyntiä (sis. rokotuskäynnit 611kpl)	1,0	1,8	vastaanoton lääkäri-resurssit	
Terveystenedistämisen yhdyshenkilön tehtävät		0,05	0,05		
Yhteensä		7,0	8,0	0,5	0,8

Luvuissa on käytetty mitoituksia, joissa käytettävissä on loma-ajan sijainen.

Aikuistiimin osalta terveydenhoitajien määrä ei enää v.2017 vastaa tarvetta. Suurin osa toisen terveydenhoitajan asiakaskäynneistä on pitkäkestoisia (90 - 120 minuuttia). Siksi pelkästään käyntien tai asiakkaiden määrän arviointi ei anna oikeaa kuvaa työmäärästä.

65-vuotiaiden terveystarkastukset jouduttu lopettamaan, kun resurssit eivät riitä. Tilalle on tullut kuitenkin omaishoitajien tarkastukset, joita on määrällisesti lähes yhtä paljon kuin 65-vuotiaitakin ja määrä kasvaa jatkuvasti. Lisäksi keskussairaalaista siirretään potilaiden seurantoja terveyskeskukseen, esim. uutena uniapneapotilaiden, tyypin 1 diabeetikoiden, muistisairauksia sairastavien ym. seurantoja. Suurelta osin nämä ryhmät ovat aikuistiimin kohderyhmää.

Ennaltaehkäisevä terveydenhoitotyö on aikuisväestön osalta suunnitelmista huolimatta viimeaikoina jäänyt sairaanhoitotyön varjoon.

Myös lääkäriajan osalta on hieman vajausta, koska toimisto-aika neuvolassa on lisääntynyt ja se vie aikaa asiakastyöltä. Koululääkärin työpanos vaihtelee resurssien mukaan.

Perhesuunnittelu ja seksuaaliterveysneuvontaa tapahtuu paljon puhelinkontakteina.

2.2. Neuvolatoiminta

Neurolatyö on osa perusterveydenhuollon ennaltaehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Neuvola antaa tukea asiakkailleen perhesuunnittelussa, lapsen odotuksen ja synnytyksen aikana sekä pikkulapsivaiheessa. Työ jatkuu saumattomasti koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Tavoitteena on ennaltaehkäistä sairauksia ja lisätä perheiden hyvinvointia sekä näin ehkäistä syrjäytymistä ja pahoinvointia.

Neurolatoiminta jakautuu perhe-, koulu ja aikuistiimeissä tehtävään työhön.

Perhetiimi työskentelee elämänkaaren alkuvaiheessa. Asiakkaina ovat perhesuunnittelu, äitiys- ja lastenneuvola-asiakkaat. Tällä hetkellä perhetiimissä työskentelee kolme terveydenhoitajaa sekä perhetyöntekijä. Matkailuterveysneuvonta ja rokotus-yhdyshenkilön tehtävät on keskitetty yhdelle perhetiimin terveydenhoitajista, kuten myös Terveydenedistämisen yhdyshenkilön työt. Seksuaaliterveysneuvonta ja joukkopapat kuuluvat perhetiimin työhön. Neurolalääkärin tehtäviä hoitaa lähes kaikki terveyskeskuslääkärit.

Perhetiimin toiminta on keskitetty kirkonkylän neuvolaan. Toimintamuotoina ovat neuvolan ajanvarausvastaanotto ja kotikäynnit sekä puhelinneuvonta. Lapsiperheiden hyvinvointityöryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa, johon osallistuu kunnan työntekijöitä, jotka työskentelevät lapsiperheiden parissa. Työryhmän tavoitteena on kehittää lapsiperheiden parissa tehtävää työtä.

Koulutiimi toimii koululaisten ja opiskelijoiden sekä heidän perheidensä parissa. Koululaisten ja opiskelijoiden seksuaaliterveysneuvonta kuuluu koulutiimin tehtäviin. Koulutiimi hoitaa myös kutsuntatarkastukset ja antaa matkailuterveysneuvontaa. Tiimissä työskentelee kaksi terveydenhoitajaa. Yhdelle terveyskeskuslääkärille on osana työajasta keskitetty koulu- ja opiskelulääkärin tehtävät.

Yhteistyö muiden oppilashuollossa toimivien kanssa on tärkeä toimintamuoto. Koulu-terveydenhoitajat pitävät säännöllisesti vastaanottoa kunnan eri kouluissa ja oppilaitoksissa. Opiskeluhoito kokoontuu säännöllisesti ja kehittää koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa ja moniammatillista yhteistyötä.

Aikuistiimi työskentelee aikuisten ja ikäihmisten parissa. Aikuisneuvolatyö sisältää terveysneuvontaa ja hoidontarpeen arviointia ja ohjausta terveydenhoitajan vastaanotolla ja puhelimesta.

Tiimissä työskentelee kaksi terveydenhoitajaa. Aikuistiimin terveydenhoitajat toimivat kunnassa diabeteshoitajina ja tekevät yhteistyötä lääkäreiden kanssa. Diabeetikoiden välinejakelu hoidetaan aikuistiimin terveydenhoitajien kautta ja pääsääntöisesti vastaanottojen yhteydessä. Muistiasiakkaiden tutkimus ja seuranta on keskitetty toiselle aikuistiimin terveydenhoitajalle. Toinen aikuistiimin hoitajista toimii myös astmahoitajana. Työt on siirretty aikuisneuvolaan vastaanotolta.

Aikuistiimi tekee terveystarkastuksia työttömille ja kaikille sitä tarvitseville aikuisille. Aikuistiimille kuuluu kansantautien sairastumisriskissä olevien ohjaus ja seuranta eli ennaltaehkäisevä työ. Perussairauksien seuranta on myös aikuistiimin terveydenhoitajan tehtäviä ja tarkastukset toteutetaan useimmiten vuorovuosin lääkärin tarkastuksen kanssa (esim. sydän- ja verisuonisairaudet). Kuulontutkimukset ja kuulolaitteiden käytön ohjaus on aikuistiimin tehtäviä.

Aikuistiimi toimii pääasiassa terveyskeskuksessa, ajanvarauksella. Lisäksi pidetään sivuneuvoloita yleensä kerran kuukaudessa; Raattamassa, Kallossa, Kiistalassa, Tepsassa, Tepastossa, Alakylässä ja Molkojärvellä. Kirkonkylällä neuvola toimii kerran viikossa ilman ajanvarausta.

2. TERVEYSTARKASTUKSET JA TERVEYSNEUVONTA NEUVOLASSA

3.1. Äitiysneuvola

Äitiysneuvola toiminta perustuu THL:n (STAKES) suositukseen vuodelta 1999 sekä Lapin Keskussairaalan naistenklinikan ohjeistukseen raskauden seurannasta ja seulonnoista, jotka perustuvat käypähoitosuositukseen (mm. GDM). Normaalin raskauden aikana terveydenhoitajan terveystarkastuksia tehdään 12-14 kertaa. Perheille tarjotaan mahdollisuus osallistua raskausajan seulontoihin. Neuvolakäyntien sisältö koostuu perheen hyvinvointiin ja raskauteen liittyvistä terveyskeskusteluista, terveysneuvonnasta, toimenpiteistä, tutkimuksista ja seulonnoista. Erityisesti kiinnitetään huomiota parisuhteen tukemiseen, vanhemmuuden kasvuun ja perheen hyvinvoinnin lisäämiseen. Apuna käytetään enenevästi seulontoja, strukturoituja kyselyjä sekä kartoituksia.

Alkuraskaudessa perheet tapaavat neuvolalääkärin tarvittaessa, kuitenkin vähintään 3 kertaa äitiysneuvolan aikana. Raskausviikoilla 13-18 toteutetaan perheen laaja äitiysneuvolan terveystarkastus. Sen yhteydessä kiinnitetään huomioita koko perheen terveydentilaan ja hyvinvointiin. Keskiraskaudessa äitiysneuvolan terveydenhoitajat ottavat vastaan isyyden tunnustamisia ja tekevät yhteishuoltosopimuksia avopareille Loppuraskaudessa raskausviikoilla 35-36 perhe tapaa lääkärin synnytystapa-arvion merkeissä.

Tarpeen mukaan ennen synnytystä tehdään ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä. Ultraäänitutkimukset toteutetaan Lapin Keskussairaalassa. Riskiraskauksien seurannassa tehdään myös tiivistä yhteistyötä erikoissairaanhoidon kanssa.

Synnytyksen jälkeen tehdään kotiin kotikäynti. Synnytyksen jälkitarkastuksen ajankohta on 6-8 viikkoa synnytyksestä, joka on viimeinen äitiyshuollon käynti.

Kansansairauksien osalta ohjataan asiakasperheet ottamaan yhteyttä aikuistiimin palveluihin, kun asiakuus äitiysneuvolassa päättyy, esim. raskausdiabetes.

Äitiysneuvolakäynneiltä pois jääviin otetaan välittömästi yhteyttä puhelimitse. Pois jäännin syy kirjataan potilaspapereihin NEUVO-lehdelle.

3.2. Perhevalmennus

Monitoimijaisen perhevalmennuksen tavoitteena on valmentaa ja antaa tietoa tulevasta synnytyksestä, tukea vanhempia lapsen hoito- ja kasvatustehtävässä sekä vahvistaa vanhemmuutta ja parisuhdetta. Toimintaperiaatteena on vertaistuen korostaminen, kunnioittava ja arvostava kohtaaminen sekä avoin vuorovaikutus. Perhevalmennuskertoja on kolme, jotka kaikki ovat ennen synnytystä. Teemoina ovat synnytys ja kivunlievitys, perhe kasvaa – parista perheeksi, tahdolla ja taidolla parisuhteessa sekä seksuaalisuus vauvaperheessä, imetys sekä rentoutusharjoitukset. Ensisynnyttäjiille perhevalmennus kuuluu normaaliin neuvolaseurantaan.

Lapin keskussairaalassa järjestetään odottaville perheille maksullinen synnytysvalmennuskäynti, perhe tekee itse valinnan haluaako osallistua käynnille.

3.3. Siirtyminen äitiysneuvolan asiakkuudesta lastenneuvolan asiakkaaksi

Lapsiperhe siirtyy lastenneuvolan asiakkaaksi, kun lapsi on noin kahden viikon ikäinen. Lapsen syntymän jälkeen neuvolasta tehdään yksi (tarvittaessa useampi) kotikäynti äitiysneuvolan tai lastenneuvolan toimesta. Lastenneuvolan terveydenhoitaja saa tiedon uudesta asiakasperheestä äitiysneuvolan terveydenhoitajalta jo hyvissä ajoin ennen synnytystä. Osa terveydenhoitajista hoitaa sekä äitiysneuvolaa että lastenneuvolaa, jolloin asiakasperheen hoitosuhde jatkuu saman terveydenhoitajan kanssa.

Pääsääntöisesti perhe ottaa yhteyttä neuvolaan synnytyssairaalasta tai viimeistään kotiuduttuaan ja silloin sovitaan ensimmäisen kotikäynnin ajankohdasta. Tarvittaessa terveydenhoitaja ottaa neuvolasta yhteyttä perheeseen, jos yhteydenottoa ei kuulu.

3.4. Lastenneuvola

Alle kouluikäiselle lapselle tehdään 15 terveystarkastusta lastenneuvolassa, joista terveydenhoitajan yksin suorittamia on 10. Yhdessä lääkärin kanssa tehtäviä terveystarkastuksia on viisi, joista laaja-alaisia koko perheen hyvinvointia kartoittavia terveystarkastuksia on kolme.

Laajoihin terveystarkastuksiin kutsutaan molemmat vanhemmat. Laajat terveystarkastukset ovat 4kk, 1 ½ ja 4 vuoden ikäiselle lapselle ja perheelle.

Tarvittaessa laaja terveystarkastus tehdään kahdessa osassa. 4 vuotiaan laajassa terveystarkastuksessa on aina erikseen käynnit terveydenhoitajalle ja lääkärille. Tässä terveystarkastuksessa tehdään myös yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Vuonna 2018 Kittilän kunta osallistuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen LTH-tiedonkeruuseen, jossa kerätään tietoa 4-vuotiaan lapsen ja koko perheen hyvinvoinnista. Kittilän kunta osallistuu Voimaperheet-työskentelyyn 4-vuotistarkastuksessa.

Neuvolassa järjestetään moniammatillisia ryhmäneuvoloita 2, 6 ja 10 kuukauden ikäisille lapsille.

Neuvolassa annetaan suun terveydenhoidon neuvontaa siinä vaiheessa, kun lapselle puhkeaa ensimmäinen hammas tai viimeistään ½ vuoden tarkastuksen yhteydessä. Hammashoitola kutsuu lapsen ensimmäistä kertaa suuhygienistin vastaanotolle, kun lapsi on 2 vuoden ikäinen.

Neuvolakäyntien sisältö koostuu lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen liittyvistä tutkimuksista ja toimenpiteistä, erilaisista seulonnoista, terveysneuvonnasta sekä perheen hyvinvoinnin kartoituksesta. Erityisesti kiinnitetään huomiota vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä kiintymyssuhteeseen, vanhemmuuteen, vanhempien mielialaan, parisuhteeseen ja päihteiden käyttöön. Käynneillä tuetaan perhettä heidän positiivisten voimavarojensa kautta. Liikunnasta ja terveellisestä ravinnosta keskustelu kuuluu jokaiseen käyntiin. Keskustelujen lähtökohtana ovat aina vanhempien esiin tuomat ajankohtaiset asiat.

Neurolatarkastuksista pois jäävien seuranta toteutetaan Efficia-asiakaslistojen avulla. Listat tarkistetaan neljännesvuosittain. Pois jäävien kohdalla neuvola ottaa yhteyttä vanhempiin. Poisjäännin syy kirjataan potilastietojärjestelmään NEUVO-lehdelle.

3.5. Ennaltaehkäisevä perhetyö neuvolassa

Neurolan perheteimin perhetyö on lyhytaikaista ja matalankynnyksen palvelua raskaana oleville sekä alle kouluikäisten lasten perheille. Perhetyö tukee ja ohjaa perhettä arjen haastavissa tilanteissa. Perhetyö on maksutonta ja sinne ohjautetaan terveydenhoitajan kautta. Neurolan ennaltaehkäisevä perhetyö toimii yhteistyössä sosiaalitoimen ja kotihoidon perhetyön kanssa.

3.6. Siirtyminen lastenneuvola-asiakkuudesta kouluterveydenhuollon asiakkaaksi

Lastenneuvola ja kouluterveydenhuolto pitävät tarvittaessa keväällä siirtymäpalaverin kouluunlähtijöistä. Kouluterveydenhoitajat kutsuvat perheet kouluunlähtötarkastukseen. Syksyllä koulunsa aloittavien oppilaiden nivelpalaverit ovat keväällä rehtoreiden kutsumina. Nivelpalavereihin osallistuvat esiopettaja, opettaja, erityislastentarhanopettaja ja erityisopettaja. Koulukuraattori ja terveydenhoitaja osallistuvat palavereihin tarpeen mukaan.

4. KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLTO

4.1. Yleistä

Kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri toimivat koululaisten ja opiskelijoiden asioissa yhteistyössä vanhempien, oppilashuollon henkilöstön, opettajien, erityisopettajien ja koulun muun henkilöstön kanssa.

Kodin ja koulun yhteistyötä vahvistetaan kutsumalla vanhemmat mukaan terveystarkastuksiin. Kouluterveydenhoitajat osallistuvat pyydettyinä vanhempainiltoihin ja muihinkin vanhempien ja koulun yhteisiin tilaisuuksiin.

Kouluterveydenhoitajat osallistuvat kunnan moniammatillisiin työryhmiin. Yhteistyötahoja ovat mm. sosiaalityöntekijät, koulukuraattorit, psykologit, suun terveydenhuollon henkilöstö, fysioterapian ja muu terveyskeskuksen henkilöstö, erikoissairaanhoitoyksiköt, erityisesti lastentautien-, silmäsairauksien ja lastenneurologian poliklinikat, lasten- ja nuorten psykiatriset hoitopaikat sekä yksityiset silmäoptikot ja silmälääkärit. Yhteistyömuotoja ovat esimerkiksi läheteiden tekeminen (lääkäri), yhteisneuvottelut ja alueellinen koulutus.

4.2. Terveystarkastukset ja -neuvonta kouluterveydenhuollossa

Perheet tutustuvat kouluterveydenhuoltoon kouluuntulotarkastuksessa, joka tehdään ennen koulun alkua edeltävänä kesänä. Lapselle ja perheelle lähetetään kutsu kouluuntulotarkastukseen. Sen yhteydessä informoidaan perhettä kouluterveydenhuollon tarkastuksista ja yhteistyökäytännöistä.

Oppilaiden määräaikaiset terveystarkastukset ja seulontatutkimukset muodostavat kouluterveydenhuollon rungon ja niillä arvioidaan monipuolisesti oppilaan fyysistä ja psykososiaalista terveydentilaa. Terveyskeskustelun pohjana käytetään koululaisen huoltajille sekä koululaiselle suunnattuja strukturoituja terveyskyselyjä, seulontoja ja terveyskasvatusmateriaalia. Seurannan tarkoituksena on arvioida oppilaan mahdollisuus kehittyä ja menestyä riittävän hyvin niissä olosuhteissa, joissa hän elää ja niillä ominaisuuksilla jotka hänellä ovat.

Asetuksen (VNA 380/2009) mukaan terveydenhoitajan terveystarkastus on vuosittain peruskouluikäiselle. Lääkärin ja terveydenhoitajan tekemä laaja terveystarkastus on kolmesti peruskoulun aikana eli 1., 5., 8.luokan tarkastukset.

Laaja-alainen terveystarkastus on monivaiheinen hyvinvointitarkastus, jonka toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri yhdessä. Se sisältää terveydenhoitajan alkutarkastuksen, vanhempien tapaamisen, opettajan haastattelun ja lääkärintarkastuksen. Tällöin sovitaan lapsen terveyden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeistä asioista sekä niiden toteuttamisesta ja seurannasta. Oppimiseen liittyvät vaikeudet, koulukiusaaminen ja luokan henkinen ilmapiiri arvioidaan aina lasta tai nuorta tavatessa, mutta erityisesti laaja-alaisen terveystarkastusten ja terveystapaamisten yhteydessä.

Seulontatutkimuksilla tarkoitetaan koko ikäluokkaan kohdistuvia määräaikaista tutkimuksia, joiden avulla etsitään piilevää sairautta, terveydellistä riskitekijää tai ongelmaa.

Seulontamenetelmät *vähintään* valtakunnallisen suosituksen mukaan:

luokka-aste

Pituuden ja painon mittaus/kasvukäyrät tarvittaessa	vuosittain
Ryhdin ja rakenteen kliininen arvio	vuosittain
Puberteettikehityksen arvio	vuosittain
Skolioositutkimus (taivutuskoe)	1, 5. ja 7.-8.luokka
Näön tutkimus (LH-taulu)	1. ja 8.luokka
Värinäkö (Ishihara-testistö)	7.luokka
Kuulon tutkimus (audiometritutkimus)	1. ja 8.luokka
Verenpaineen mittaus	väh. laaja-alainen terv.tarkastus
Haastattelut ja kyselyt	
Masennusseula (BDI)	8.luokka, tarvittaessa
Tupakointi, alkoholi ja huumeiden käyttöön liittyvä kyselyt, Nuorten päihdemittari (ADSUME), AUDIT	8.luokka, toinen aste
Riskiperhekartoitus	laaja-alainen terveystarkastus

Seulontatutkimuksia ja tarkastuksia tehdään tiettyjen tautien ja ongelmien löytämiseksi sovitun ohjelman mukaisesti. Suunnatut terveystarkastukset riskiryhmiin kuuluville tehdään tarvittaessa.

Suunnattuja terveystarkastuksia tehdään fyysisesti pitkäaikaissairaille tai vammaisille lapsille sekä lapsille, joiden perheen kyky tukea lasta on puutteellinen tai jotka tulevat vieraista kulttuureista tai joilla on oppimiseen tai sosiaaliseen selviytymiseen liittyviä ongelmia

4.3. Terveystarkastukset ja –neuvonta opiskeluterveydenhuollossa

Lukiossa ja ammattiopistossa on terveydenhoitajan suorittama terveystarkastus opiskelijan 1. vuonna ja lääkärintarkastus toisena vuonna. Kutsuntatarkastus toteutetaan kutsuntaikäisille yhteistyössä terveydenhoitajan ja koululääkärin kanssa ja se korvaa opiskelijalle tehtävän lääkärintarkastuksen.

Tarkastuksissa kiinnitetään erityisesti huomiota seksuaaliterveyteen, päihteisiin, psykososiaaliseen hyvinvointiin ja mielialaan sekä opiskelukykyyn. Terveyskeskustelun pohjana käytetään opiskelijalle suunnattuja strukturoituja terveystarkastuksia, seulontoja ja terveystarkastusmateriaalia.

4.4. Oppilaiden ja opiskelijoiden ensiapu ja sairaanhoito

Terveydenhoitaja on tavattavissa Kittilän kirkonkylän koulukeskuksessa pääsääntöisesti joka arki päivä. Alakylän ja Kaukosen kouluilla noin kerran kuukaudessa, Sirkan sekä Levi-instituutin kouluilla kerran viikossa. Raattaman koululla muutaman kerran lukukaudessa ja tarvittaessa.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjällä on ensisijainen vastuu oppilaiden ja koulun henkilöstön turvallisuudesta ja kriisitilanteiden hallinnasta. Tavoitteena on, että kouluilla on toimintaohjeet silloinkin, kun kouluterveydenhoitaja ei ole paikalla.

Oppilaan sairastuessa äkillisesti koulussa opettaja tai kouluterveydenhoitaja, arvioi oppilaan tilanteen ja ottaa yhteyttä vanhempiin ja avustaa tutkimuksen ja hoidon järjestämisessä. Opiskeluterveydenhuollon piirissä oleville annetaan yleislääkäritasoisia sairaanhoitopalveluja opiskelijan kotipaikasta riippumatta.

Opiskeluterveydenhuolto sisältää opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidon palvelut mukaan lukien suun terveydenhuollon palvelut sekä perusterveydenhuollon osana toteutettavat mielenterveyden palvelut.

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaan terveydenhoitajan työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että opiskelija voi tarvittaessa päästä vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Kittilän koulukeskuksessa terveydenhoitajat pitävät joka arkipäivä avointa vastaanottoa johon pääsee ilman ajanvarausta.

4.5. Opiskeluhuolto

Opiskeluhuolto on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Kouluterveydenhoitajat osallistuvat säännöllisesti oppilaitosten hyvinvointiryhmiin. Koululääkäri/kouluterveydenhoitaja kuuluu Kittilän kunnan opiskeluhuollon ohjausryhmään. Se vastaa opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Opiskelijoilla on oikeus myös yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon.

4.6. Koulujen työolojen ja työympäristön terveellisyden ja turvallisuuden edistäminen, seuranta ja valvonta

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on yhdessä muiden toimijoiden kanssa seurata ja arvioida koulun työolojen turvallisuutta ja terveellisuyttä yleensä ja erityisesti oppilaan/opiskelijan näkökulmasta. Työolojen selvitys oppilaitoksessa tehdään joka kolmas vuosi yhteistyössä moniammatillisesti.

Valtakunnalliset Kouluterveyskyselyt tehdään alakoulussa 4-5.luokkalaisille, yläkoulussa 8-9 luokkalaisille, lukiossa 1-2 luokkien oppilaille sekä ammatillisessa oppilaitoksessa 1-2 luokkien opiskelijoille. Koululaisten sekä opiskelijoiden terveyttä ja koulu yhteisön hyvinvointia voidaan seurata kyselyn perusteella laaditun kunta- ja koulu kohtaisen raportin avulla. Kouluterveyskyselyistä nousevia terveysongelmia tulisi käsitellä yhteistyöelimissä ja etsiä niihin ratkaisuja.

Toisen asteen koulutukseen (ei lukiossa) sisältyy oppilaitoksen ulkopuolella suoritettavia opiskelujaksoja, työssäoppimista.

Työssä oppimista koskevat opiskeluterveydenhuollon velvollisuudet:

- yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa tiedottaa opiskelijan velvollisuudesta antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot
- selvittää opiskelijan terveystarkastustarve ennen työssä -oppimisjaksoa, huomioiden erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavat työt ja nuoria työntekijöitä koskeva laki (998/1993)
- tiedottaminen toiminnasta työtapaturman sattuessa opiskelijalle
- yhteistyö työterveyshuollon ja työsuojeluhenkilöstön kanssa

5. Seksuaaliterveysneuvonta

Seksuaaliterveysneuvonnan perhesuunnittelupalvelut kuuluvat perhe- ja koulutiimille. Perhesuunnittelun tavoitteena on seksuaaliterveyden edistäminen ja ylläpitäminen. Neuvolakäynnin yhteydessä voidaan käsitellä myös ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen liittyviä asioita.

Perhesuunnittelussa painotetaan ehkäisyä aloittavan nuoren tarkastusta. Tarkastuksessa käydään läpi nuoren elämäntilannetta, kartoitetaan terveystottumuksia ja terveyttä sekä selvitetään sairaudet ja gynekologinen anamneesi. Terveystarkastajan vastaanotot sisältävät laajasti terveysneuvontaa. Terveystarkastaja voi aloittaa ensiehkäisyä ja alle 25-vuotias asiakas saa ehkäisyvalmisteen ilmaiseksi. Ensimmäinen neuvolalääkärin tarkastus on käypähoito-suosituksen mukaan.

Neuvolalääkäri tekee tarvittaessa lähetteen erikoissairaanhoidon mm. lapsettomuus selvittelyissä, raskauden keskeytyksissä sekä gynekologisissa ongelmatilanteissa.

6. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen neuvolassa ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa

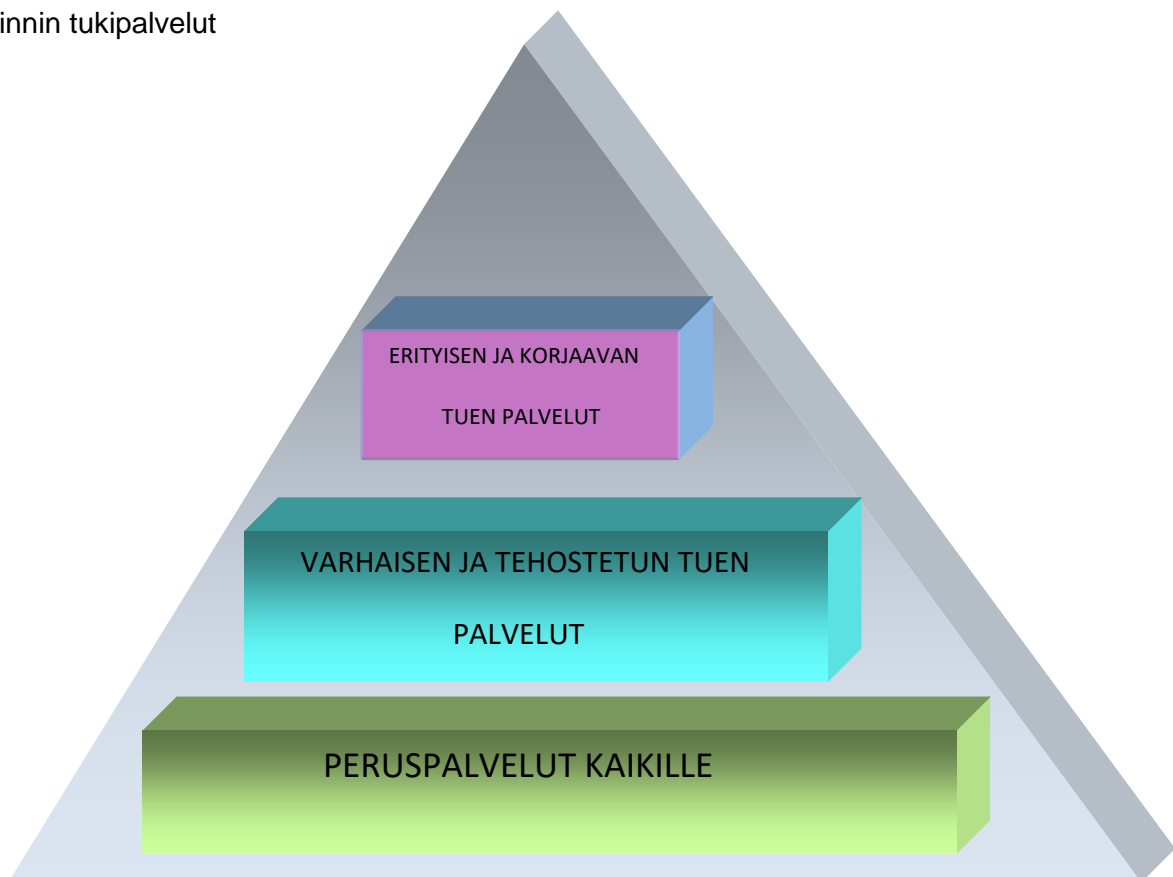
Huolen puheeksi otto on varhaisen puuttumisen toimintamalli, joka ohjaa terveydenhoitajaa huolen tunnistamiseen. Neuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, sekä kunnan lapsiperheiden peruspalveluissa käytetään kattavasti Lapset puheeksi työmenetelmää, kun huoli herää. Tähän menetelmään on koulutettu kaikki kunnan lapsiperhepalveluissa työskentelevät. Varhaisella puuttumisella pyritään ennaltaehkäisemään ja helpottamaan lasten, nuorten ja perheiden ongelmia tuomalla tukea riittävän varhaisessa vaiheessa. Puuttumisen mittarina on työntekijän oma huoli. Lapsia, nuoria ja perheitä pyritään tukemaan heidän omassa toimintaympäristössään. Toimintaperiaatteena on, että se työntekijä, jolla huoli herää ottaa Lapset puheeksi menetelmän käyttöön ja

käynnistää jatkotyöskentelyn neuvonpidon avulla. Menetelmän avulla kartoitetaan lapsen suojaavat tekijät ja autetaan vanhempia huomaamaan lapsen hyvinvointiin vaikuttavia asioita, niin vahvuuksia kuin haavoittuvuuksia.

ei huolta	pieni huoli	harmaa vyöhyke	suuri huoli
Asiat toimivat, yhteistyösuhteisiin ei tarvitse erikseen orientoitua	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvava: luottamus omin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä tarve lisävoimavarojen ja kontrollin saamisesta.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot ovat loppumassa tai loppuneet. Muutos tilanteeseen on saatava heti.

Subjektivisen huolen vyöhykkeistö, Arnkil & Eriksson.

Hyvinvoinnin tukipalvelut

6.1. Peruspalvelut kaikille lapsiperheille, yleinen tuki

- neuvola-, koulu-, ja opiskeluterveydenhuolto
- perhevalmennus
- suun terveydenhuollon ennaltaehkäisevät palvelut
- päivähoito ja varhaiskasvatus

- esi- ja perusopetus
- oppilas- ja opiskeluhuolto

Neuvolan peruspalvelut ovat kasvua ja kehitystä sekä terveyttä edistäviä palveluita, joita tarjotaan tasavertaisesti kaikille perheille. Palveluihin kuuluvat vastaanottokäynnit; terveyskasvatus ja – neuvonta sekä seulonnat, kotikäynnit, puhelinohjaus ja perhevalmennusryhmät. Näillä kaikille kuuluvilla palveluilla terveydenhoitajalla on mahdollisuus rakentaa luottamuksellinen suhde perheeseen sekä tunnistaa ne perheet, jotka tarvitsevat tukea. Äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa on käytössä Neuvokas perhe -menetelmä.

6.2. Varhaisen ja tehostetun tuen palvelut neuvolassa, tehostettu tuki

Varhaisen ja tehostetun tuen palveluita tarjotaan perheille, joissa tunnistetaan tuen tarve tai huoli on herännyt. Varhaisen tuen palveluita neuvolassa ovat neuvolan tukikäynnit, kotikäynnit, vertaisryhmät ja moniammatilliset neuvonpidot. Tuen toteuttamisessa hyödynnetään moniammatillista osaamista. Varhaiseen tukeen liittyy ennaltaehkäisevä, lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöihin sidoksissa oleva näkökulma.

- tukikäynnit terveydenhoitajalla ja lääkäriellä, neuvolan ja sosiaalitoimen perhetyö, kotikäynnit, vertaisryhmät (MLL, srk, ELO)
- terveyskeskuksen hoitaja- ja lääkärivastaanotot
- puhe- ja toimintaterapian ja fysioterapian palvelut
- päivähoidon tukitoimet
- Voimaperhe-toimintamalli
- erityisopetus
- oppilas- ja opiskelijahuollollinen toiminta
- koulukuraattorin ja koulupsykologin palvelut
- lastensuojelun avopalvelut

6.3. Erityisen ja korjaavan tuen palvelut neuvolassa, erityinen tuki

Neuvolan merkitys on suuri, kun perhe on erityisen ja korjaavan tuen palvelujen piirissä. Vaikka neuvolan palvelut eivät ole erityisen/korjaavan tuen palveluita, perheen kontakti neuvolaan, koulu- tai opiskeluterveydenhuoltoon säilyy.

Erityisen/korjaavan tuen palveluita tarvitsevat lapset ohjataan tarvittaessa, joita ovat mm.

- erityisopetus
- neuropsykiatrinen kuntoutus lähipalveluna
- erikoissairaanhoido
- edellisten lisäksi; lastensuojelun, perhekuntoutuksen, nuorisoryhmän, A-klinikan mielenterveystyön ym. palvelut

6.4. Tarkastuksista pois jääneiden selvittäminen

Asetus velvoittaa selvittämään tarkistuksista poisjääneiden tuen tarpeen. Tarkistuksista poisjääneisiin otetaan yhteyttä puhelimitse tai kirjeellä. Poisjäännin syy merkitään asiakaspapereihin.

Yhteistyökumppaneita on informoitu siitä, että muualta muuttaneet perheet ohjattaisiin aina myös neuvolaan ja suun terveydenhuoltoon sen työntekijän taholta, joka muuttaneen perheen kohtaa.

7. AIKUISVÄESTÖN JA IKÄIHMISTEN TERVEYSPALVELUT NEUVOLASSA

Kansansairauksien ennaltaehkäisevässä työssä ja hoidossa on tavoitteena fyysisen ja psykososiaalisen toimintakyvyn ylläpito ja parantaminen.

Aikuisneuvolassa toiminnan tarkoituksena on aikuisten ja ikäihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kansansairauksien (erityisesti diabeteksen ja muistisairauksien) ennaltaehkäisy, seuranta ja hoito.

Kaikki halukkaat kuntalaiset pääsevät terveydenhoitajan tekemään terveystarkastukseen ja -neuvontaan. Terveystarkastuksissa kartoitetaan terveydentilaa ja terveystottumuksia haastattelun ja mittausten avulla sekä annetaan suosituksia terveellisemmän elämäntavan noudattamiseksi. Tarvittaessa ohjataan lääkärin ja/tai fysioterapeutin vastaanotolle.

Vuodesta 2015 lähtien omaishoitajat on kutsuttu tarkastukseen terveys- ja jaksamiskyselyiden perusteella. Vuodesta 2016 lähtien kyselyt ja informaatio terveystarkastuksista annetaan kaikille uusille omaishoitajille. Aiemmin omaishoitajina toimineet ovat saaneet kyselyt postitse syyskuussa 2015.

Aikuis- ja seniorineuvolan perustehtävät:

- Toteuttaa terveydenedistämistyötä kansanterveyslain mukaisesti
- Kansansairauksien ehkäisy ja hoito Käypä hoito -suositusten mukaisesti.
- Elämäntapaohjaus (mm. painonhallinta, ravitsemus, liikunta, tupakointi ja alkoholikäyttö)
- Omaishoitajien terveystarkastusten toteuttaminen
- Muistitutkimukset ja muistisairauksien hoidon seuranta
- Työttömien terveystarkastukset, tutkimustarpeiden arviointi, seuranta, työryhmät
- Sivuneuvolatoiminta
- Rokotussuunnitelmat ja niiden toteutus
- Sairauksien seuranta (esim. vuosikontrolleja siirretty lääkäreiltä hoitajille)

7.1. Kansansairauksien hoito

Aikuistiimin terveydenhoitajat seuraavat ja ohjaavat asiakkaita, tarvittaessa yhteistyössä lääkärin kanssa. Tavoitteena on sairastumisen vaarassa olevien mahdollisimman varhainen löytäminen ja sairastuneiden hoidon seuranta ja ohjaus. Hoitaja antaa ohjausta ja tukea elämäntapojen muutok-

sessä sekä sairauden lääkkeettömän ja lääkkeellisen hoidon toteuttamisessa. Hoidolla ja seurannalla pyritään motivoimaan asiakkaita omahoitoon ja ennaltaehkäisemään lisäsairauksia.

Sairauksien seurantakäynnejä on siirretty lääkäreiltä hoitajille. Esimerkiksi hyvässä hoitotasapainossa olevat verenpainepotilaat, diabeetikot, astmaatikot, muistisairaajat käyvät kontrolleissa hoitajalla. Käynneillä tarkistetaan perusverikokeet ja muut tarvittavat tutkimukset, lääkitykset, oireet ja ongelmat. Käynneillä keskitytään myös hoitomotivaatioon, elämäntapoihin ja annetaan ohjausta tarpeen mukaan. Hoitaja arvioi myös jatkokontrollien tarpeen. Tarvittaessa ohjataan myös muiden ammattiryhmien hoitoon tai ohjaukseen.

Diabeteksen hoitotarvikejakelu on keskitetty aikuistiimille ja jakelu pyritään toteuttamaan diabetesvastaanottojen yhteydessä. Neuvolasta saa myös tarvittaessa verenpainemittarin lainaan (2 viikkoa). Verenpaineen itsemittauspiste sijaitsee neuvolan tiloissa ja asiakkaita ohjataan sen käyttöön.

7.2. Muistineuvola

Muistisairauksien selvittelyn alkuvaiheen tutkimukset on keskitetty aikuistiimille. Kotihoidon asiakkaiden osalta tutkimukset hoitaa kotiutus-/muistihoitaja. Tavoitteena on muistisairauksien varhainen tunnistaminen, jatkotutkimuksiin ohjaaminen sekä diagnoosin jälkeinen seuranta. Muistisairauksien diagnosointi tapahtuu tutkimusten jälkeen terveyskeskuslääkärillä tai tarvittaessa erikoislääkärillä. Muistitutkimuksiin terveydenhoitajalle pääsee helposti ajanvarauksella.

7.3. Työttömien terveystarkastukset

Työttömillä on mahdollisuus terveydenhoitajan terveystarkastukseen ja elämäntapaohjaukseen neuvolassa. Työttömille tarjottavat terveystarkastukset ovat lakisääteisiä. Terveydenhoitaja osallistuu moniammatillisen työryhmän toimintaan. Ryhmässä suunnitellaan, edistetään ja seurataan asiakkaiden kuntoutuksen toteutumista.

7.4. Henkilöstön koulutus ja työn kehittäminen

- Diabeteksen hoitoon ja ennaltaehkäisyyn liittyvät, osaamista ylläpitävät ja edistävät koulutukset esim. alueelliset diabeteskoulutukset, diabeteshoitajapäivät yms.
- Kansansairauksien (mm. astma, uniapnea, sydänsairaudet) hoitoon ja ennaltaehkäisyyn liittyvät (mm. ravitsemus) koulutukset
- Muistihoitajapäivät
- MYH-verkosto (muistiyhdyshenkilöpäivät) 1-2 x vuodessa

8. Lasten hyvinvoinnin ja terveyden seuranta

8.1. Kirjaaminen, tilastointi ja seuranta

Kirjaaminen neuvolatyössä on vakiintunutta. Lomakkeet ovat yleiset käytössä olevat neuvolatyön, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lomakkeet. Neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa on otettu käyttöön moniammatillisissa työryhmissä sovittuja mittareita. Kirjaamisesta ja lomakkeiden käytöstä tehty yhteinen sopimus.

Kittilän neuvolassa on käytössä potilastietojärjestelmänä Efficca. Potilastietojärjestelmä parantaa, yhdenmukaistaa ja kehittää tilastointia ja seuranta. Käynnit, kotikäynnit, ryhmäkäynnit sekä puhelinkontaktit tilastoidaan. Tilastoinnissa erotetaan terveydenhoito ja sairaanhoito.

8.2. Yhteistyötahot ja yhteistyön organisointi

Kaikki lapsia, nuoria ja perheitä työssään kohtaavat työntekijät muodostavat verkoston. Asiakasperheillä on verkostossa monia sisääntulokohtia palvelun ja avun piiriin. Työntekijät tuntevat verkostonsa ja osaavat käyttää sen asiantuntemusta perheen hyväksi.

Suuri osa perheistä saa riittävän tuen peruspalveluista arjen eri tilanteisiin. Pienet huolet otetaan puheeksi vanhemman kanssa siellä, missä huoli on syntynyt. Kaikissa palveluissa toimintamahdollisuuksia voidaan muunnella tarpeellisen avun järjestämiseksi. Kun työntekijän huoli kasvaa ja hänen oma toimintansa ei riitä, hän pyytää apua muilta toimijoilta. Kittilän kunnassa lapsiperheiden parissa työskentelevillä on toimiva yhteistyö ja sektorirajojen ylittäminen on helppoa.

8.3. Yhteistyö kansanterveystyössä

Lääkärin ja terveydenhoitajan yhteistyön sujuvuus neuvolassa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä aikuisväestön ja ikäihmisten terveystyöpalveluissa on työn keskeinen perusta. Tehtävät ja työnjako on sovittu niin, että käynnistä syntyy asiakkaalle kokonaisuus. Terveystarkastuskäyntien sisällöt on kuvattu kirjallisesti ja niissä on huomioitu kunkin työntekijän osuus. Lääkärit ovat pääsääntöisesti samoja, neuvola- ja koululääkärin ja aikuis-/vanhustöryhmien työhön sovittuja vastuulääkäreitä. He osallistuvat myös neuvola- ja koulutyöryhmissä neuvola- ja kouluterveydenhuollon kehittämistyöhön.

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä aikuisväestön asiakkaat ovat myös terveyskeskuksen asiakkaita. Sairausvastaanotot tapahtuvat terveyskeskuksen vastaanotolla ja päivystyspoliklinikalla, jossa hoidetaan myös pitkäaikaissairaiden lasten, nuorten ja vanhempien vastaanotot.

Puheterapia on lähellä neuvolatoimintaa niin fyysisesti kuin organisatorisestikin. Työnjakoa ja lähetekriteereitä kehitetään yhteistyössä. Puheterapia lähetteen on keskitetty neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveydenhoitajille. Fysioterapia on myös fyysisesti lähelle neuvolaa ja sen toimintaa. Konsultointi ja yhteistyö sujuvat mutkattomasti. Toimintaterapialähetteen menevät terveydenhoitajan tai lääkärin kautta. Puheterapia, toimintaterapia ja fysioterapia ovat lääkinnällistä kuntoutusta.

Vammaispalveluita tarvitsevalle henkilölle laaditaan erikoissairaanhoidossa henkilökohtainen palvelusuunnitelma, joka perustuu yksilölliseen avuntarpeen selvitykseen. Erityistä tukea tarvitsevat

lapset, nuorten ja heidän perheensä ovat vammaispalvelun, neuvolan ja kouluterveydenhuollon yhteisiä asiakkaita.

8.4. Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa

Yhteistyö neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä on joustavaa. Terveystoimijat osallistuvat lapsiperheisiin ja yhteistyötä kehitetään Lapsiperheiden hyvinvointiryhmässä. Varhaiskasvatuksessa täytetään kaavake neljä vuotiaan lapsen kehityksestä, joka toimii kasvatuskeskustelun pohjana 4-vuotiaan laajassa terveystarkastuksessa. Se keskittyy erityisesti lapsen vuorovaikutus- ja leikkitaitoihin sekä vanhempien käsitykseen lapsestaan.

Tarkastuksen yhteydessä neuvolan terveydenhoitaja ottaa tarvittaessa yhteyttä päivähoidon henkilökuntaan lasta koskeissa asioissa. Käytössä on palautekaavake neuvolakäynnistä varhaiskasvatukseen. Kaavakkeet kulkevat vanhempien luvalla ja välityksellä neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä.

8.5. Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa

Neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri ovat tarvittaessa yhteydessä sosiaalitoimeen lapsiperheen asioissa. Neuvolan terveydenhoitajat tekevät yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Lastensuojeluilmoitus tai ennakkoinen lastensuojeluilmoitus tehdään tarvittaessa.

8.6. Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa

Neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa perustuu yhdessä sovittuihin käytäntöihin sekä toimintaa ohjaaviin palveluketjuihin. Lääkäri tekee lähetteen erikoissairaanhoidon. Erikseen sovitun käytännön mukaan terveydenhoitaja voi tehdä lähetteen äitiyspoliklinikalle ja silmätautien/karsastuspoliklinikalle.

8.7. Henkilöstön koulutus ja kehittäminen

Asetuksen mukainen toiminta vaatii henkilöstöltä jatkuvaa kouluttautumista ja uusien menetelmien opettelua. Vastuu henkilöstön osaamisen varmistamisesta on esimiehillä. Kehityskeskustelujen avulla seurataan työntekijän toimintaa ja sitoutumista kehittämiseen. Koulutussuunnitelmat laaditaan vuosittain.

8.8. Neuvolatyön haasteet

Neuvola	Haasteet	Tavoite 2018
Perhetiimi	<ul style="list-style-type: none"> - Neuvola-asetus ja laajat terveystarkastukset - Perhevalmennuksen ja vertaistukiryhmien kehittäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa - Ennaltaehkäisevän perheyön riittämättömyys ja työn kohdentaminen ennaltaehkäisevämpään suuntaan - Tarkastuksista pois jäävien seuranta - Neuvolatoiminnan yhteensovittaminen Lape-työssä 	<ul style="list-style-type: none"> - Laajoihin terveystarkastuksiin sisällytetään Audit 18kk tarkastukseen ja EPDS synnytyksen jälkitarkastukseen - 2, 6, 10kk ryhmäneuvolat antavat mahdollisuuden vertaistukeen - Ensisynnyttäjien perhevalmennus osaksi normaalia neuvola-seurantaa - Resurssien ja oikea-aikaisuuden lisääminen - Tarkastuksista pois jäävien tavoittaminen Effica-asiakaslistojen avulla - Kittilän neuvola osallistuu lape-suunnitteluun omassa kunnassaan
Koulutiimi	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin parantaminen sekä vanhemmuuden vahvista- 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapset ja nuoret liikkuvat, syövät ja nukkuvat suositusten mukaisesti

	<p>minen ja perheiden terveellisten elämäntapojen tukeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulujen työolojen terveellisyys ja turvallisuus tarkistetaan säännöllisesti - Yhteistyön parantaminen yhteistyötahojen kanssa - Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain käytänteet <p>Haasteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kirjatut, yhteiset käytännöt - Yhteisöllisen <p>Tavoite 2018</p>
Aikuistiimi	<ul style="list-style-type: none"> - Valtimotautien hoitopolkujen kehittäminen/päivittäminen - Muistineuvolatoiminnan kehittäminen - Seniorineuvolatoiminnan kehittäminen moniammatillisesti - Hoitajien ja lääkäreiden välinen työnjako - Tilastointi - Kansansairauksien ennaltaehkäisy 	<ul style="list-style-type: none"> - Toimivien hoitopolkujen luominen ja kansantauti-indeksien parantaminen Kittilässä - Varhainen diagnosointi, asiakkaan ja omaisten neuvonnan/ohjauksen ja sairauden seurannan kehittäminen - Toimivan seniorineuvolamallin luominen ja käynnistäminen yhteistyössä eri toimialojen kesken - Työnjako vastaisi sovitutuja käytäntöjä - Yhdenmukainen ja ajantasainen tieto kuntalaisten hyvinvoinnista - Ennaltaehkäisevien työmenetelmien kehittäminen

9. ALLE 18-VUOTIAAN SUUN TERVEYDENHOITO

9.1. Yleistä

Suun ja hampaiden terveydenhoitopalvelut ovat osa oppilaan kouluaikana tapahtuvaa terveydenhuoltoa. Hammashuollon tehtävänä on tarjota kiireellisen hammashoidon palvelut sekä kiireettömän hammashoidon hoidontarpeen mukaiset palvelut koko väestölle. Tehtävänsä mukaisesti hammashuolto edistää suun terveyttä ja toimintakykyä ja vastaa lasten ja nuorten suun terveydenhuollon perus- ja erikoishoitopalveluista. *Oppilailla käytetään aikaisempien vuosittaisten rutiinitutkimusten sijaan yksilöllisiä, hammas- ja suunsairauksien esiintymiseen ja riskiin perustuvia tutkimusvälejä.* Kaikki lapset eivät käy joka vuosi hammaslääkärillä vaan osa käynneistä on suuhygienistille. Oikomishoidon tarve kartoitetaan tarkastusten yhteydessä.

Mikäli oppilas tarvitsee oikomishoitoa, siitä tiedotetaan vanhemmille erikseen. Kuljetuksista oikomishoitokäynneille huolehtivat vanhemmat itse. Hammashoito on maksutonta alle 18-vuotiaille.

9.2. Alakoulujen hoitojärjestelyt

Syrjäkylän alakoulujen oppilaiden kutsuminen ja kuljetukset hammashoitoon tapahtuvat yhteistyössä koulujen kanssa. Kittilän kirkonkylän alakoulun oppilaat kutsutaan kirjeellä kotoa. Kouluaihana tapahtuvista hammashoitokäynneistä ovat vastuussa oppilaiden huoltajat.

Hammashuolto varaa lukukausien aikana viikoittain tietyn määrän työaikaa alakoululaisten hammashuollon järjestämiseen. *Poikkeuksena on syyslukukausi 2009, jolloin keskitytään aikuisjonojen purkamiseen ja alakoululaisten suun terveystarkastukset siirretään kevätlukukaudelle 2010.*

Tarkastuksen yhteydessä lapselle ohjataan hampaiden puhdistus (yksilö- tai ryhmäohjaus) ja tarkastuksen jälkeen annetaan kotiin vietäväksi kirjallinen tiedote, jossa on tiedot mm. suun terveydentilasta, ehdotetuista ja/tai tehdyistä toimenpiteistä, seuraavasta tarkastusajankohdasta ja hammashoitolan yhteystiedot. Tarkastuskäynnin jälkeen hammashoidon jatkoajat annetaan joko koululaiselle itselleen tai varataan vanhempien kanssa.

9.3. Yläkoulun, lukion ja ammattioppilaitosten alle 18-vuotiaiden hoitojärjestelyt

Yläkoulun oppilaiden kutsutaan hammashoitoon kotoa kirjeellä. Jatkoajoajat sovitaan oppilaan kanssa. Esteen sattuessa varattu aika on peruttava hyvissä ajoin. *Peruuttamattoman poisjäännin jälkeen oppilas ei saa uutta kutsua, vaan oppilaan tai vanhemman tulee itse varata uusi aika.*

Lukion ja ammattioppilaitosten alle 18 – vuotiaat oppilaat saavat kirjallisen kutsun hammashoitoon yksilöllisesti määritellyn hoitovälin mukaisesti. Pääsääntöisesti opiskelija kutsutaan hammashoitolaan kerran opiskelun aikana tarkastuskäynnille (17 -vuotiaana) ja tämän jälkeen hän huolehtii hammashuollon ajanvarauksen itse.

9.4. Alle 18–vuotiaiden suun terveydenhoidon tavoitteet

- Lasten ja nuorten hampaiston terveys pysyy ennallaan.
- Havaitun hoidontarpeen mukainen hoito suoritetaan vuosittain.

- Nuori oppii itse huolehtimaan suunsa terveydestä ja tehdä suun terveyttä edistäviä valintoja

10 Tiedottaminen

Neuvolan toiminnasta tiedotetaan Kittilän kunnan kotisivuilla www.kittila.fi sekä kuntatiedotteissa Tarvittaessa esim. kausi-influenssarokotuksista tiedotetaan edellisten lisäksi paikallisradiossa ja lehdessä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto tiedottaa toiminnastaan lukukauden alussa lähetettävällä koulun yhteisellä tiedotteella oppilashuollosta ja koulun toiminnasta. Vanhemmille, oppilaille ja opiskelijoille, opettajille ja oppilashuollon henkilökunnalle esitellään koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tavoitteet ja toimintatavat, työntekijät, yhteydenottomahdollisuudet, vastaanottoajat ja muu toiminta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta tiedotetaan Kittilän kunnan kotisivuilla www.kittila.fi ja Intranetissä intra.kittila.fi. Tavoitteena on, että Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintasuunnitelma on luettavissa www.kittila.fi, josta vanhemmat, oppilaat ja opiskelijat saavat tietoa mm. terveystarkastusohjelmasta ja seulontasuunnitelmasta koko koulu- ja opiskeluajalta.

Oppilaskohtainen tiedottaminen vanhemmille/huoltajille tapahtuu henkilökohtaisissa tapaamisissa, tiedotteilla, puhelimitse ja sähköpostin avulla.

LÄHTEET

Terho Pirjo, Ala-Laurila Eija-Liisa, Laakso Juhani, Krogius Hillevi, Pietikäinen Matti, toim.2002. Kouluterveydenhuolto. Kustannus Oy Duodecim. Gummerus. Jyväskylä.

Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Sosiaali- ja terveysministeriö. Stakes oppaita 51. Gummerus. Saarijärvi.

Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto. Edita Prima Oy. Helsinki.

Opiskeluterveydenhuollon opas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:12. Yliopistopaino. Helsinki.

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena opas työntekijöille Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14 Edita, Helsinki

Seulontatutkimukset ja yhteistyö äitiyshuollossa Suositukset 1999 STAKES Oppaita 34, Gummerus Jyväskylä

Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa, THL Menetelmäkäsikirja